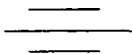

4. Várnai Ferenc: Egy citeraváltozat Baranyában. Ethnographia 1981.
5. Debrecennek van egy vize... Hajdú-Bihar megye neves nótái, ETNOFON Records ED-CD 037 P2001.
6. Vadas László: Dialektusonkénti hasonlóságok és eltérések a népi citerajátékban. Szakdolgozat, 2001.

NÉMETH SÁNDORNÉ

magyar szakos szakvezető és munkaközösségvezető tanár
Szombathely

Október 23-i megemlékezés

Zene: Erkel Ferenc: Bánk bán (Hazám, hazám...)

Narrátor

A haza nem azon darab föld, melyen születünk. Nem a hegylanc, melynek kékelő csúcsaira a gyermek vágyódva feltekinte, nem a térség, mely az ifjút nőni látta, nem a folyó, melynek hullámzatából az ifjú szívét vágyok tölték... A haza több!

Versmondó

Minden, amit a szem belát,
Itt e föld, mely kenyeret ad,
E folyók tele halakkal,
E szőlőhegyek falvakkal:
Ez a haza!

Versmondó

Hol egykor őseink laktak,
Itt csatáztak, itt mulattak,
Ahol a határt ők szabták
S örökségül reánk hagyták:
Ez a haza!

Versmondó

Ez a föld, mely drága nekünk,
Melyet legjobban szeretünk,
Ahová, bármerre járunk,
Mindig vissza-visszavágyunk:
Ez a haza!

Narrátor

A haza azon hely, melyen magunkat szabadoknak érezhetjük, melynek története dicsőségünk, virágozása boldogságunk, jövője reményünk...

Versmondó

Lelkedből lelkezém. Magyar vagyok.
Nemcsak a vér: szellem jogán.
Szellemetekből, ti dicső nagyok,
Növekvém és táplálkozám.

Versmondó

Szeresd hazádat és ne mondd:
A néma szeretet
Szűz, mint a lélek, melynek a
Nyelv véthetett.

Tégy érte mindent: éltedet,
Ha kell, csekélybe vedd;
De a hazát könnyelműen
Kockára ki ne tedd!

Versmondó

Tűrj érte mindent, ami bánt,
Kínt, szegényt és halált;
De el ne szenvedd, el ne tűrd
Véred gyalázatát!

S ne csak veszélyben légy serény,
A béke veszesebb,
S melyet vág álmos népeken,
Gyógyíthatatlanabb a seb!

Narrátor

Voltak népünk életének vészterhes, megpróbáltatásokkal teli évei, de voltak dicső korszakai, felemelő pillanatai.

Versmondó

... fölöttük
a szabadság liliom-illata,
ezerhétszázhárom, nyolcszáznegyvenyolc,
és ötvenhat...

Narrátor

A XX. század népünkre, mint a többi népre is, sok megpróbáltatást rótt. Két világháború: szenvedés, halál, az országhatárok hatalmi érdekek szerinti megváltoztatása.

1945-ben egy megnyomorodott nép – hat háborús év borzalma után – hittel, bizakodással tekintett a jövőbe, s látott hozzá a romok eltakarításához, az ország újjáépítéséhez. Éhesen, rongyosan, fázva és hajléktalanul kiáltotta: Felszabadultunk!

Felszabadultunk szovjet segítséggel, ezért azonban keményen meg kellett fizetnünk. A segítségnyújtás mögött ott lapult a zsarnokság. Testet nyomorító, lelket bénító, megalkuvásra kényszerítő idő következett.

Versmondó

Hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van,
nemcsak a puskacsőben
nemcsak a börtönökben,

Ott zsarnokság van
az óvodákban,
az apai tanácsban,
az anya mosolyában
abban ahogy a gyermek
idegének felelget:

Tányérban és pohárban,
az ott van az orrban, szájban
hidegben és homályban,
szabadban és szobában...

Narrátor

A 40-es évek végén, az 50-es évek elején mindent szovjet mintára tettünk. A túlzott iparosítás, a mezőgazdaság visszaszorítása, a torz gazdaságpolitika az országot lehetetlen helyzetbe hozta.

Törvényesítések, koncepciós perek ideje volt ez. Akik szót mertek emelni a rendszer ellen, azokat bebörtönözték, deportálták, de sokak kényszerültek az ország elhagyására is.

Versmondó

Bérc és völgy is elmaradtak,
Felhőt sem lát már honából,
Ábrándkép a róna-táj:
Búja mint az ég kíséri,
Szíve vérzik, szíve fáj;
Mély keservvel zeng szava:
„Isten hozzád, szép haza.”

Dal: Elindultam szép hazámból...

Narrátor

Ezek az előzmények érelték az elégedetlenséget, lobbantották lángra 1956 történéseit!

Versmondó

Dönts el magyar, mondd ki a szót!
Itt visszalépni nem lehet!
Az ifjúság acél-szíve
a forróságtól megrepedt!
Dönts el magyar, dönts el diák,
és fonjunk lánczá a kezünk!
Dönts el, ki élz itt e honban,
Velünk jössz-e? Vagy ellenünk?

Versmondó

Ébredj magyar! Ma aludni
gyalázat! Vakondok-szerep!
Jöjj el közénk égő szívvel,
s emeld fel büszkén a fejed!
Birka-fejjel gyávák járnak!
Napba-néző a mi szemünk!
Ne várj tovább! Ma határozz!
Velünk jössz-e? Vagy ellenünk?!

Narrátor

1956. október 23-a kedd volt, verőfényes kora őszi nap. Délután tízezernyi budapesti egyetemista indult a Petőfi-szoborhoz. Egyre nőtt a lárma, zúgott, tombolt az utcán a tömeg. Negyvennyolcas dalokat harsogott mindenki, zászlók lengtek, piros-fehér-zöld lobogók.

Versmondó

Csak bot és vászon,
de nem bot és vászon,
hanem zászló

Mindig beszél.
Mindig lobog.
Mindig lázas.
Mindig önkívületben van
az utca fölött,
föllengő magasan
egész az égben,
s hirdet valamit
rajongva.

Lelkem, te is –
ne bot és vászon –
légy zászló!

Közös:

Meguntuk már a sok hibát, új gazdaságpolitikát!
Aki magyar, velünk tart!
Kossuth-címet akarunk! Kossuth-címet akarunk!

Narrátor

Valamelyik ablakpárkányon megjelent egy fiatalember, a publikumnak feltűnt, figyelték. Kímászott, s akrobataügyességgel ollóval kivágta a csillagos népköztársasági címet a lobogó közepéből.

Ujjongás, éljenzés közepette vonult a Kossuth-nótát zúgó tömeg a Rádió felé.

Dal: (A refrénig dúdolva a Kossuth Lajos azt izente...) **Elindultam szép hazámból...**

Narrátor

A sokaságban szinte senki sem beszélt egymással, csak a tekintetek, a szemvillanások, a mosolyok találkoztak, tömeg még soha vagy csak nagyon régen volt ilyen egyakarató.

Versmondó

Öröm- s reménytől reszketett a lég,
Megszülni vágyván a szent szótat,
Mely által a világot mint egy új, egy
Dicsőbb teremtés hangján üdvözlje.

Narrátor

Már alkonyodott. A házak ablakaiba a lakók kitették a rádiókészülékeiket, hogy aki akarja, hallgassa Gerő Ernő beszédét. Aztán megszólalt a készülék, az új első titkár kellemetlen hangja. A tömeg zúgott, sértő volt Gerő beszéde. Közbe mozgolódás támadt, szájról szájra járt, hogy szét akarják oszlatni a népet...

Már sötét volt. A tömeg a Parlamenthez vonult. Mindenki várt, azt remélték, hogy Nagy Imre fog beszédet tartani. A jelszavak sokasodtak:

Közös:

Nagy Imrére szavunk, magyar kormányt akarunk!
Minden ország katonája maradjon a hazájában!
Vesszen Rákosi!
Aki magyar, velünk tart!

Narrátor

És egyszer csak a tér fölött kialudtak a fények. Sötét lett, vaksötét. Fölmorajlott a tömeg, a moraj megreszketette a levegőt. Aztán apró lángocskák lobbantak. És felhangzott a Szózat. Meg a Himnusz. Senki sem hagyta el a helyét.

Versmondó (A két versmondó együtt mondja a Himnuszt, illetve a Szótat, a háttérben állók közben gyertyákat vagy mécseseket gyújtanak.)

Isten, áldd meg a magyart
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyújts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel;
Bal sors, akit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
M megbűnhődte már e nép
A múltat s jövendőt!

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar;
Bölcsöd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.

A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell.

Versmondó

Mélység és magasság
Visszhangozák azt. S a nagy egyetem
Meggzünt forogni egy pillanattig.

Narrátor

Sokan sírtak. Akkor motorkerékpáros katonatisztek berregtek be a térre:
– A Rádióhoz! Lővik a népet! A Rádióhoz emberek!
Megmozdult az emberóceán.

Versmondó

Honszerelem! Vess tiszta lángot!
Jöjjön, ki velünk érez és akar:
És meghódítjuk a világot
E szóval, hogy: magyar!

Narrátor

A nyüzsgő, feldúlt, lángoló utcák szinte csatatérre változtak.

Versmondó

Piros a vér a pesti utcán,
munkások, ifjak vére ez,
piros a vér a pesti utcán,
belügyminiszter, kit lövetsz?

Kire lövettek összebújva
ti, megbukott miniszterek?
Sem az ÁVH, sem a tankok
titeket meg nem mentenek.

S a nép nevében, aki fegyvert
vertél szívéinkbe, merre futsz,
véres volt a kezed már régen
Gerő Ernő, csak őlni tudsz?

Piros a vér a pesti utcán.
Esz esik és elveri,
mossa a vért, de megmaradnak
a pesti utca kövein.

Versmondó

... kik az eszménynek testet adtak,
testből csonttá lettek és fennmaradtak
utódaikban, kik a lényeket
őrzik, a megtartó titkok tudói,
az örökös kezdetek folytatói
a hon folyton ujja-alapítói:
rendületlenek a névtelenek.

Narrátor

Ez a történelem! Hosszú ideig fognak erről beszélni, imi, vitatkozni, hazudni, igazat monda-
ni... Gyalázni fogják és dicsőíteni.

Versmondó

Mindenható egység Istene
Ki összetartod a világokat!
Engedd, hogy bármi sorsnak ellene
Vezessen egy nemes nagy gondolat,
Hogy nemzetünknek mindenik nyomára
Ragyogjon emberméltóság sugára!

Narrátor

Milyen lelkes volt a tüntető nép! Mert azt érezte, hogy szabad. Szabad, és maga dönt! Micso-
da mámorító érzés! Kell a népnek, a nemzetnek az ilyen pillanat, hogy becsülhesse magát!

Versmondó

Megáldom rózsás lobogódat,
Mint messiást bús Simeon,
A vérem tán színébe olvad,
De láttalak,
Forradalom!

Versmondó

A háromszín lobogó mellé
tegyetek három esküvést:
sfrásból egynek tiszta könnyet,
s a zsarnokság gyűlöletét,

s fogadalmat: te kicsi ország,
el ne felejtse, aki él,
hogy úgy született a szabadság,
hogy pesti utcán hullt a vér.

Versmondó

Legyen csendes az álmuk,
Mert nem haltak hiába.
– Letarolt erdő fái –
úgy fekszenek vigyázba.

Földtömté szájuk némán
kiált időtlen esküt.
Elvetett mag a rögben
s csontmeztelen testük.

Feldúlt sírjukon mécses,
október tűzvirága,
a holtak jogán kérdez
választ már mit sem várva.

Múltunkat elrabolták,
s sívár jelen hallgat
Ők élnek túl, – a holtak,
s győztes forradalmat.

Narrátor

Szabadság?! Egy befejezetlen 1956. október 23-a, mégis fordulópont Magyarország történetében.

Versmondó

Nem érti ezt az a sok ember,
Mi áradt itt meg, mint a tenger?
Miért remegtek világrendek?
Egy nép kiáltott. Aztán csend lett.
De most sokan kérdik: mi történt?
Ki tett itt csontból, húsból törvényt?
És kérdik, egyre többen kérdik,
Hebegve, mert végképp nem értik –
Ők, akik örökségbe kapták –:
Ilyen nagy dolog a Szabadság?

Versmondó

Tudd meg: szabad csak az, kinek
Ajkat hazugság nem fertőzi meg,
Aki üres jelszókat nem visít,
Nem áztat, nem ígér, nem hamisít.
Nem alkuszik meg, hű becsületéhez.
Bátran kimondja, mit gondol, mit érez.

Zene: Smetana: Moldva (Aláfestő zeneként az utolsó vers elmondásáig szóljon a zene!)

Versmondó

Ma szikratűz, csak egy külön szívembe,
Holnapra már nagy testvérérzelem,
Mely a viharba is lobogva, égve
Uralkodik büszkén százezreken.

Ma szikra, holnap láng, majd egy tűzerdő,
Mely bíborával az égig lobog,
Hiába tiprod el, mindég növekvő,
S ha szunnyad is, nem oltják el korok.

A fáradott űk, haldokolva még
Nagy honszerelme égő fáklialángját
Átadja s minden az utódra száll át.

Meggyújtja ő s a tűzár szerteárad,
Átadja gyermekének, ez flának,
Aztán tovább, tovább... S a fákllya ég.

A MŰSORBAN FELHASZNÁLT IRODALOM

Rendületlenül (A hazaszeretet versei). Officina Nova Kiadó, Budapest, 1989.

Bajza József: Isten hozzád, Komjáthy Jenő: Magyar, Kosztolányi Dezső: Hazafiság, Majthényi Flóra: Mi a haza?, Márai Sándor: Mennyből az angyal, Vörösmarty Mihály: Előszó, Hymnus, Honszeretet „Jót, s jót!” (Elméleti és módszertani ajánlások a Szép magyar beszéd versenyekhez). OSKAR Kiadó, Szombathely, 1998.

Évnyitótól évszázorig (Szerk.: Diószegi István). Nyíregyháza, ÉSZ-ÉRV Bt., 1996.